

Standardy edukacji wizualnej

Opracowanie

Anna Buguszewska
Bernadeta Didkowska
Krystyna Ferenz
Wiesława Limont
Dariusz Śmiechowski
Urszula Szućcik

Wprowadzenie

Cele edukacji w zakresie sztuk wizualnych to: zwiększenie efektywności działań dotyczących kształtowania jakości i poziomu wiedzy i doświadczenia; formowanie postaw i zainteresowań dzieci i młodzieży; motywowanie do samodzielnych działań twórczych; rozwijanie umiejętności kreatywnego i niekonwencjonalnego myślenia i działania, które są przydatne we wszystkich zawodach i dziedzinach życia. Oddziaływania edukacyjne powinny pobudzać młodych ludzi do refleksyjnego myślenia, pozwalać rozumieć, odczuwać sztukę i przestrzeń otaczającą człowieka, skłaniać do samodzielnej i zespołowej pracy.

Sztuki wizualne są obecnie bardzo istotnym elementem kultury i obejmują następujące obszary, takie jak:

- klasyczne dziedziny plastyki – malarstwo, grafika i rzeźba;
- plastyka użytkowa – wzornictwo przemysłowe i projektowanie wnętrz;
- architektura i urbanistyka, architektura krajobrazu, projektowanie zieleni i małej architektury;
- scenografia teatralna, filmowa i telewizyjna, oprawa plastyczna widowisk i koncertów muzycznych;
- grafika wydawnicza: grafika i ilustracja książkowa oraz prasowa, książka autorska, *picture book*;
- współczesne przejawy plastyki – m.in. obiekt, instalacja, environment, happening, performance, teatr plastyczny, działania plastyczne, plastyka intermedialna;
- multimedia – grafika i animacja komputerowa, interaktywne prezentacje multimedialne, net-art (gry komputerowe, programy edukacyjne, strony internetowe, e-learning);
- fotografia;
- film, telewizja, wideo-art, prezentacje audiowizualne;
- sztuka ludowa polska i europejska, tradycje lokalne (budownictwo regionalne, rzemiosło, plastyka obrzędowa);
- historia sztuki – obejmująca tradycję Europy grecko-rzymskiej i chrześcijańskiej, poszerzone o elementy kultury innych kontynentów, narodów i religii.

Edukacja wizualna jest kształceniem do odbioru plastyki rozumianej jako ikonosfera, czyli cała otaczająca nas przestrzeń wizualna. W znacznej mierze przygotowuje także do myślenia i działania twórczego. Plastyka i zawarte w niej wartości są jednocześnie środkami ułatwiającymi odbiorcom i uczestnikom procesów twórczych nabywanie wiedzy i informacji z innych dziedzin i rozwijanie aktywności poznawczej.

W otaczającej nas ikonosferze i całej przestrzeni kulturowej bardzo ważną rolę pełni architektura. Edukacja architektoniczna wpływa na kształtowanie wrażliwości uczniów na problemy środowiska i najbliższego otoczenia przestrzennego. Obejmuje zarówno funkcję i formę architektury, jak i zagrożenia środowiska, także wymagania zrównoważonego rozwoju oraz promowanie idei ładu przestrzennego. Celem tej edukacji jest zwrócenie uwagi na kulturowe, społeczne, technologiczne, ekonomiczne i ekologiczne aspekty architektury oraz urbanistyki. Upowszechnianie wiedzy o architekturze i plastyce wymaga szczególnego traktowania. Otóż, paradoksalnie, to nie tylko architekci i plastycy decydują o wyglądzie naszego otoczenia. W znacznie większej mierze mają na to wpływ przede wszystkim inwestorzy, którzy korzystają z usług architektów i plastyków, wskazując im swoje oczekiwania i finansując ich realizację.

Realizacja założonych celów na poszczególnych etapach kształcenia dzieci i młodzieży pozwala na osiągnięcie dojrzałości emocjonalnej, intelektualnej i moralnej, pozwalających na harmonijny rozwój osobowości. Proces edukacji rozwija kompetencje komunikacyjne związane z różnymi formami działań artystycznych i odbioru tekstów kultury. Na poszczególnych etapach kształcenia uczniów realizowane są cele poznawcze, kształcące i wychowawcze w obrębie dziedzictwa kulturowego. Kultura współczesna, nazywana „kulturą obrazkową”, jest kulturą wszechobecnych informacji wizualnych. Umiejętność krytycznego odbioru przez młodego adresata różnej jakości tego rodzaju przekazów jest ważna w dobie braku rzetelnej oceny i szybkości zmian następujących pod wpływem nowych technologii przekazu. Kształcenie u młodego odbiorcy umiejętności krytycznej oceny przekazów wizualnych i audiowizualnych jest ważne dla utrzymania tożsamości osobowej i równowagi psychicznej. Treści standardów edukacji wizualnej proponuje się realizować z uwzględnieniem sfery psychologiczno-pedagogiczno-estetycznej: percepcja – przeżycie – doświadczenie – wiedza – czytanie sztuki.

Dynamiczny rozwój mediów elektronicznych w dużej mierze wyznacza przemiany we współczesnej kulturze, w tym coraz częściej określa miejsce kultury, sztuki, a także edukacji. Kultura współczesna w szybkim tempie integruje informacje werbalne i niewerbalne, wizualne i audialne. Wystarczy porównać audiowizualność lat sześćdziesiątych z obecną sytuacją. W latach sześćdziesiątych XX wieku audiowizualność tworzona była przez dzieci „galaktyki Gutenberga”, a dzisiaj tworzy ją odbiorca wykształcony w kulturze „instant” opartej na natychmiastowym przekazie informacji, którą cechuje brak poczucia teraźniejszości. W sytuacji, kiedy o widzeniu decyduje nie biologiczny odbiór doznań wzrokowych, lecz współpraca widzenia i myśli, historycznie uwarunkowany rozwój świadomości widzenia, to obraz audiowizualny powinno się traktować jako jedną z podstawowych przyczyn zmian naszego spostrzegania. Biorąc pod uwagę czas spędzony przez młodych ludzi przed monitorem telewizora lub komputera, przyczyn zmian kulturowych w ich zachowaniu należy upatrywać właśnie w tym źródle. Są to zmiany nieuchronne, powstające zbyt szybko, zbyt spontanicznie, a jednocześnie o zmianach tych decydują ponadnarodowe korporacje i chęć zysku. Brak umiejętności krytycznego odbioru i rozumienia przekazów wizualnych i audiowizualnych prowadzi do bardzo niebezpiecznego zjawiska bezbronności wobec agresywnej i bardzo atrakcyjnej reklamy i wizualnej manipulacji rynkowej, a także indoktrynacji światopoglądowej. Szczególnie bezbronne są dzieci i młodzież, będący bardzo często adresatami tego rodzaju telewizyjnych, billboardowych czy internetowych manipulacji.

Dlatego tak istotne jest kształcenie młodego człowieka, uczące go umiejętności poruszania się w nowej ikonosferze. Jest to ogniwo edukacyjne, które mogłoby uczyć świadomej percepcji, selektywnego i krytycznego wyboru, w tym także dystansu do przekazu plastycznego. Konieczna wydaje się więc umiejętność czytania przekazów wizualnych: począwszy od dzieł sztuki, przez informację wizualną, po reklamę. Niezbędne jest zatem odejście od edukacji artystycznej traktowanej jako przedmiot marginalny.

Aktualnie w edukacji artystycznej coraz większą rolę przypisuje się procesowi tworzenia a nie jego wytworowi (m.in. W. Karolak, J. Byszewski, E. Józefowski, J. Berdyszak, Olinkiewicz i inni). Wskazuje się na konieczność kształcenia polisensorycznego i uwrażliwiania na świat realny, wyobrażeniowy i wirtualny (W. Limont, B. Did-

kowska, U. Szuścik), dlatego media mają kluczowe znaczenie w edukacji wizualnej. Innowacyjność ich języka i możliwości ich wykorzystania stwarzają nową jakość kreowania i uczestnictwa w kulturze w czasie obecnym oraz w przyszłości. Daje to szansę kształcenia młodego pokolenia przez sztukę do kultury, w której sztuki wizualne wyposażają je w kluczowe kompetencje jako odbiorców i animatorów w życiu, oraz w przyszłej pracy. Niezależnie jednak czy dominować będzie odbiór, odtwarzanie lub twórczość, będzie to czynnik związany z rozwojem tolerancji wobec różnic kulturowych, religijnych i innych. Warunkiem jej zaistnienia jest umiejętność odczytywania sztuki, posługiwania się jej językiem, nawet na podstawowym – niezbędnym do jej zrozumienia – poziomie, opanowania schematów kulturowych wyrażania uczuć, myśli, przygotowania do dialogu ze sztuką.

W sztukach wizualnych kształcenie percepcji wzrokowej jest jednym z istotniejszych i podstawowych zagadnień. Wiąże się z nim kształcenie i rozwijanie sfery emocjonalnej, enaktywnej, symbolicznej i ikonicznej dzieci i młodzieży. Stopniowo poszerzają oni swoje doświadczenia i wiedzę w zakresie formy, jej elementów, zróżnicowania jej w historii rozwoju kultury materialnej i symbolicznej człowieka. Przyczynia się to do kształcenia ich percepcji i kultury estetycznej.

Standardy edukacji kulturalnej oprócz szkoły obejmują również placówki pozaszkolne, które upowszechniają sztukę w działaniach edukacyjnych prowadzonych w świetlicach, galeriach, muzeach, bibliotekach, teatrach, kinach, filharmoniach i innych, które wybierają pakiet edukacyjny dla określonej grupy wiekowej i jej możliwości rozwojowych. Obecnie otwiera się ogromna szansa na wykorzystanie dla tych celów powstającej w Polsce sieci Centrów Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”. Takie centrum działa już od pół roku w Toruniu i podejmowane są tam bardzo ciekawe i udane inicjatywy. To właśnie tam i wspólnie z tymi instytucjami powinna być prowadzona nowoczesna i profesjonalna edukacja plastyczna. Należy rozpocząć realizację programów pilotażowych, pozwalających na wypracowanie modeli tego rodzaju aktywności do wykorzystania w szkołach.

Konieczne jest zatem przygotowanie odpowiednich programów edukacyjnych, obejmujących oferty dla dzieci w wieku przedszkolnym, przez uczniów szkół podstawowych, aż po propozycje dla młodzieży gimnazjalnej, licealnej, akademickiej i dla osób dojrzałych. W ten sposób stworzy się młodym ludziom szansę poznania kultury i jej współtworzenia w miejscu dla niej właściwym, a placów-

kom edukacyjno-kulturalnym możliwości realizacji zadań o charakterze interdyscyplinarnym. Taki sposób propagowania i rozwoju kultury będzie procesem kulturotwórczym dla jego uczestników, pozwala także na maksymalne wykorzystanie kompetentnej kadry, specjalnie kształconej w tym celu (np. studenci edukacji artystycznej, architektury, teatrologii, filologii itd.). Zatrudnienie w szkołach wszystkich typów specjalistów edukacji artystycznej – wizualnej jest aktualnie bardzo ważne, ponieważ w sytuacji braku zatrudnienia tych specjalistów w placówkach edukacyjnych na skutek reformy oświatowej z lat 1999/2000 powstała poważna luka w edukacji estetyczno-kulturalnej młodego pokolenia, która trudna jest do odrobienia. Można dzisiaj stwierdzić, że przez ostatnie 20 lat powróciliśmy w szkolnictwie powszechnym do wtórnego analfabetyzmu plastycznego (także muzycznego). Redukcja plastyki i muzyki do wspólnego przedmiotu o nazwie sztuka i przeznaczenie na jego realizację jednej godziny tygodniowo musiały przynieść bardzo mierne efekty. Podobnie w odniesieniu do nauczycieli – w związku z brakiem godzin i obniżeniem wymagań nastąpiły masowe zwolnienia ze szkół przede wszystkim nauczycieli plastyki. Ich miejsce zajmowali doksztalceni naprędce i powierzchownie nauczyciele innych przedmiotów. Edukacja w obszarze sztuk wizualnych wymaga w pełni profesjonalnego przygotowania, które dają wyłącznie zintegrowane wyższe studia plastyczne i edukacyjne. Obecnie taki poziom zapewnia kierunek studiów: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, prowadzony w Polsce aż w 20 wyższych uczelniach (akademiach sztuk pięknych, uniwersytetach i innych). Dwa lata temu opracowane i zatwierdzone zostały bardzo nowoczesne standardy kształcenia na tych kierunkach, w pełni odpowiadające wymogom sprecyzowanym w niniejszym projekcie. Symetrycznie, stosowne kształcenie w zakresie muzyki prowadzi kierunek: edukacja artystyczna w zakresie muzyki. Istnieje zatem odpowiednie zaplecze edukacyjne, wymaga ono jednak rozwinięcia i wzmocnienia. Ze strony władz oświatowych konieczne jest zasadnicze przemodelowanie wymaganych kompetencji od nauczycieli plastyki i stopniowe wycofywanie się z dalszego zatrudniania nauczycieli niedostatecznie przygotowanych do pełnienia tej roli. Należy zatem stworzyć szansę edukacji kolejnym pokoleniom młodych Europejczyków – obywateli Polski, dla których edukacja kulturalna zarówno w szerokim, jak i specjalistycznym jej rozumieniu obejmie dzieci i młodzież z dużych i małych miast i wsi.

Przedszkole

Wprowadzenie

Jakości wizualne budują każdy obiekt należący do natury kultury materialnej. Płaszczyzna ta w edukacji i wychowaniu przedszkolnym wyznacza łączność edukacji wizualnej z kształceniem językowym, matematycznym, technicznym, przyrodniczym i społecznym.

Celem edukacji przedszkolnej jest prawidłowy rozwój psychofizyczny dziecka w toku jego działań edukacyjnych i spontanicznej aktywności twórczej zgodnej z jego rytmem rozwojowym. Specyfika rozwoju psychofizycznego, społecznego i emocjonalnego dziecka w wieku przedszkolnym zobowiązuje do stymulowania rozwoju jego procesów poznawczych. Konkretno-obrazowe cechy myślenia i postrzegania rzeczywistości sprzyjają aktywności w dziedzinie sztuk wizualnych, znakomicie kształcących dyspozycje takie, jak: spostrzeganie, pamięć, uwaga, myślenie, wyobraźnia. Podobnie rozwój języka dziecka oraz wyposażanie przedszkolaka w wiedzę o świecie, ważne zadania dla tego wieku, w sposób naturalny realizowane powinny być w tworzywie sztuk wizualnych, umożliwiających zabawowe formy aktywności. Wiąże się z tym poszanowanie możliwości ekspresji plastycznej dziecka, która przebiega na poziomie bazgroł, wstępnego formowania się schematu oraz schematu prostego i wzbogaconego. Wraz ze stopniowym doskonaleniem się umiejętności rysunkowych dziecko kształci swoje zdolności oraz umiejętności percepcyjne, kształtujące jego wiedzę percepcyjną. Jest to m.in. widoczne w stopniowej zmianie form rysunkowych i związanych z nimi treści, które są dookreślone przez dziecko w toku jego rozwoju werbalnego. Wiedzę percepcyjną dziecko kształci w wyniku obserwacji najbliższego otoczenia i kontaktu z wszelkimi wartościami wizualnymi – przestrzenią naturalną i zbudowaną oraz artystycznymi przekazami wizualnymi, takimi jak: ilustracje książkowe, dzieła sztuki oraz audiowizualne przekazy telewizyjne, filmowe i komputerowe.

Również aktywność eksploracyjna dziecka w zakresie poznania różnych materiałów i narzędzi oraz ich stosowania jako środka wyrazu kształci jego twórczość. W toku zajęć plastycznych dziecko kształci również sprawność grafomotoryczną, koncentrację uwagi, precyzję wykonania zadania, planowanie pracy, werbalną ocenę wytworów wizualnych. Natomiast wiedzę o świecie powinno zdobywać w sposób interaktywny, biorąc udział w eksperymentach i w czynnych obserwacjach. Sprzyja i służy temu kreacja i percepcja w trakcie (procesu) aktywności plastycznej jako działanie nastawione na formowanie myślenia twórczego. Jest to podstawowe zadanie wychowania przedszkolnego ukierunkowanego na potrzeby przyszłości.

Praca plastyczna dziecka, jak i wszelkie działania twórcze związane z kształtowaniem u niego poczucia bryły, przestrzeni i umiejscowienia bryły w przestrzeni powinny mieć charakter spontaniczny, naturalny. Podstawową metodą pracy z nim powinna być zabawa spontaniczna i kierowana, inspirowana.

Dla dzieci w tym okresie rozwojowym istotny jest etap spotkania ze światem w jego symbolicznych przedstawieniach. W rozwoju rozumienia przyjmują znak i symbol jako formę komunikatu. Obrazy muszą być jednak czytelne, dzieci nie rozumieją przekazu sztuki, pobudza ona jednak ich emocje, chęć poznawania, naturalną wrażliwość. Właściwie prowadzone działania zwracające uwagę na możliwość ekspresji przez tworzenie różnego rodzaju prac rozszerza doświadczenie własnych możliwości i wyzwala u dzieci chęć eksperymentowania z tworzywem.

Nauczyciel jest osobą wspierającą dziecko i stymulującą jego aktywność twórczą bez prawa do autorytatywnych poleceń i twierdzeń. Następuje stopniowe dojrzewanie i przygotowanie dziecka przez aktywność twórczą do podjęcia nauki w szkole.

Standardy osiągnięć dziecka

Ekspresja i umiejętności tworzenia wypowiedzi plastycznych

1. Poznanie podstawowych środków plastycznych: barwy, linii i bryły przez poznanie różnorodnych technik plastycznych.
2. Swobodne, spontaniczne lub inspirowane rysowanie, malowanie, modelowanie, konstruowanie, rzeźbienie z użyciem materiałów i narzędzi plastycznych oraz materiałów naturalnych.

3. Kształcenie zmysłów do odbioru różnic powierzchni (faktur).
4. Interdyscyplinarność w zakresie poznania i ekspresji przez dziecko różnorodnych języków artystycznych.
5. Analiza relacji przestrzennych z wykorzystaniem wszystkich zmysłów.
6. Poznanie relacji społecznych związanych z lokalnym środowiskiem naturalnym i zbudowanym (np. tradycje i style architektoniczne).

Percepcja i przeżywanie komunikatów wizualnych

1. Obserwacja kształtów, barw, linii, brył, przestrzeni, faktury w świecie natury, w domu, przedszkolu, w codziennych przedmiotach, wytworach sztuki, w tym sztuki ludowej, popularnej, w kosmosie, w świecie mikro i makro.
2. Oglądanie spontaniczne i pod kierunkiem ilustracji książkowych, filmów, plakatów, reklam, reprodukcji obrazów oraz dzieł sztuki w muzeach, galeriach, centrach sztuki współczesnej.
3. Rozmowa z dziećmi o oglądanym wytworze czy działaniach twórczych, zwracanie ich uwagi na elementy formy wizualnej i treść przekazu, jego znaczenie.
4. Dziecko odbiorcą i nadawcą komunikatu wizualnego i audiowizualnego.
5. Opisywanie spostrzeżeń wizualnych (obiekty natury, obiekty kultury) oraz przekładanie na inne formy kodowania (ruch, muzyka, śpiew, formy teatralne).
6. Obserwowanie natury i rejestracja wrażeń językiem wizualnym i audiowizualnym.
7. Kontakt pośredni i bezpośredni w poznawaniu sztuk wizualnych (muzea, galerie, centra sztuki współczesnej, pracownie plastyczne, architektoniczne, fotograficzne, komputerowe, szkoły i uczelnie plastyczne).

Wiedza i rozumienie języka wizualnego

1. Kształcenie przez przeżycie, doświadczenie, obserwację umiejętności wyróżniania percepcyjnego i werbalnego elementów formy, w tym kompozycji.
2. Wyróżnianie i nazywanie środków wyrazu plastycznego, narzędzi, technik plastycznych, dziedzin sztuk wizualnych.

3. Klasyfikowanie dzieł do dziedzin sztuki.
4. Poznawanie wybranych obiektów sztuki ze wszystkich okresów historii sztuki i dyscyplin sztuk wizualnych (klasycznych sztuk plastycznych i współczesnych postaci sztuk wizualnych i audiowizualnych) oraz z zakresu sztuki ludowej (budownictwo, rzemiosło i plastyka obrzędowa), plastyki teatralnej, filmu, mediów i książki ilustrowanej.

Edukacja wizualna a kultura medialna

1. Kształcenie percepcji wzrokowej w zakresie barw, linii, brył, faktury, wielkości, przestrzeni. Określanie, rozróżnianie, nazywanie.
2. Świadoma percepcja i refleksja nad treścią obrazu oraz ukonstytuowaniem elementów formalnych. Zwrócenie uwagi na zależność między formą a tematem przekazu wizualnego.
3. Korzystanie z książek obrazkowych (*picture book*) oraz książek z ilustracjami o charakterze artystycznym jako pierwszego medium artystycznego i nośnika wartości estetycznych.
4. Korzystanie z teatru, filmu, gier komputerowych, multimedialnych programów edukacyjnych i Internetu (gdzie obecna jest plastyka o charakterze artystycznym) jako nośnika wartości estetycznych.
5. Zapoznanie z podstawowymi zasadami korzystania z mediów wizualnych i audiowizualnych (prasa ilustrowana, telewizja, Internet, gry i programy komputerowe).
6. Poznanie dziedzictwa kulturowego w najbliższym i dalszym otoczeniu dziecka.

Czynne uczestnictwo w kulturze wizualnej

1. Swobodne tworzenie wypowiedzi plastycznych, wizualnych przez dzieci z inspiracji różnorodnymi sytuacjami i zdarzeniami z życia codziennego i kulturalnego.
2. Udział w wystawach, konkursach. Zwiedzanie aktywne muzeów, galerii, miejsc ekspozycji sztuki.
3. Percepcja dzieł sztuki klasycznej i współczesnej.

4. Swobodne opinie dzieci o sztuce. Rozmowy z dziećmi o sztuce.
5. Czytanie książek, konstruowanie fabuły przez dzieci i tworzenie form ich wyrazu wizualnego.
6. Prezentowanie procesu twórczego i efektów pracy twórczej na otwartych imprezach o charakterze lokalnym.
7. Organizowanie, udział w konkursach plastycznych o zróżnicowanym zasięgu.

Pakiety zajęć plastycznych

1. Organizacja miejsc do pracy twórczej dziecka w zakresie stosowania różnorodnych technik plastycznych i multimedialnych.
2. *Skrzynia skarbów* – miejsce do gromadzenia różnorodnych materiałów wykorzystywanych w obrębie różnorodnych działań twórczych dzieci.
3. Regularne czytanie bajek, baśni, poezji, informacji prasowych i oglądanie informacji wizualnych określających ich treści.
4. Przedszkolny kącik dzieł sztuki – reprodukcje dzieł sztuki, albumy, plakaty.
5. Przedszkolny kącik obrazów ruchomych, w tym sztuka interaktywna.
6. Elementy wizualne w otoczeniu dziecka ukierunkowujące jego percepcję i uwagę na elementy formy (kształty, barwy, linie, bryłę, fakturę, przestrzeń).
7. Kącik prezentujący wytwory i działalność twórczą dzieci.
8. Przedszkolny kącik sztuki – spotkania, rozmowy z twórcami, rodzicami i dziećmi z pozostałych grup przedszkolnych na temat wybranych dzieł sztuki, wspólnych akcji wizualnych.
9. Powszechne zajęcia z artystą plastykiem-edukatorem raz w tygodniu na terenie przedszkola.
10. Powszechne zajęcia z artystami plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie domów i centrów kultury – współpraca z przedszkolami.
11. Zabezpieczenie bazy sztuk wizualnych i audiowizualnych dla przedszkolaków – pakiety edukacyjne, filmy wideo i multimedialne, komputerowe programy edukacyjne oraz mobilne galerie, zabawy interaktywne.

12. Regularne oglądanie programów TV upowszechniających kulturę wizualną, dostosowanych do możliwości dziecka przedszkolnego.

Warunki realizacji programów edukacji wizualnej opartych na standardach

1. Kompetentny nauczyciel, absolwent studiów edukacyjno-artystycznych w zakresie sztuk plastycznych. Nauczyciel innowator, posiadający wiedzę z zakresu psychologii twórczości dziecka, wiedzy i warsztatu plastycznego, otwarty na nowe propozycje w sztuce współczesnej i multimedia.
2. Opracowanie wymagań kwalifikacyjnych dla nauczycieli edukacji wizualnej w przedszkolu.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych w zakresie elementów formy plastycznej.
4. Zestaw reprodukcji ze świata sztuki.
5. Sprzęt audiowizualny do prezentacji przykładów ze świata sztuki, odtwarzania i dokumentacji działań twórczych oraz wytworów dzieci.
6. Sala do realizacji zajęć warsztatowych z dziećmi wyposażona w materiały, narzędzia i sprzęt niezbędny do pracy z dziećmi w różnych technikach plastycznych.
7. Zapewnienie bazy materialnej do powszechnych zajęć z artystami plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie przedszkoli, domów i centrów kultury.
8. Regularny cykl audycji telewizyjnych i filmów o sztuce przystosowanych do odbioru przez dzieci.
9. Zapewnienie bazy materialnej do powszechnych zajęć na terenie przedszkoli, domów i centrów kultury.
10. Współpraca szkoły z muzeami, galeriami, centrami sztuki, domami kultury i innymi instytucjami kultury.

Postulaty

1. Powołanie kolegium odpowiedzialnego za upowszechnianie kultury wizualnej dostosowanej do możliwości dziecka przedszkolnego w skali kraju, z oddziałami lokalnymi w ramach kolegiального ciała kierującego upowszechnianiem kultury wizualnej dzieciom i młodzieży, współpracującego z MEN, uczelniami kształcącymi artystów plastyków-pedagogów (OMREA) oraz muzeami, galeriami i centrami sztuki współczesnej.
2. Mecenat państwa w obrębie programów edukacyjnych TV upowszechniających kulturę wizualną.

I etap nauczania. Kształcenie zintegrowane. Klasy I–III

Wprowadzenie

Sztuki wizualne na poziomie kształcenia zintegrowanego pełnią różnorakie funkcje. Do najważniejszych należy: stymulowanie rozwoju psychofizycznego dziecka, czyli działanie ogólnokształcące oraz działanie kompensująco-terapeutyczne. Zaspakajanie potrzeby działania twórczego w trakcie różnego rodzaju aktywności plastycznej korzystnie wpływa na rozwój emocjonalny i społeczny dziecka. Kształtuje postawę wartościowania postrzeganej rzeczywistości wizualnej.

Podjęcie nauki przez dziecko w klasie pierwszej szkoły podstawowej jest ważnym progiem jego przejścia na kolejny etap systematycznego i planowego rozwoju w toku edukacji. Budowanie nowego zakresu umiejętności i wiedzy opiera ono na możliwościach, które rozwinęło wcześniej na poziomie edukacji przedszkolnej. W celu dalszego rozwoju opanowuje umiejętności pisania, czytania, liczenia na poziomie propedeutycznym, których następnie doświadcza w procesie uczenia się o charakterze integracyjnym. Na poziomie propedeutycznym poznaje i doświadcza również umiejętności i wiedzy w zakresie działań twórczych, tzn. w plastyce, muzyce, dramie, tańcu. Celem zajęć z zakresu edukacji plastycznej jest wzbogacenie i dalszy rozwój doświadczeń i wiedzy dziecka związanej z jakościami wizualnymi i audiowizualnymi. Celem zajęć na tym poziomie kształcenia jest kształcenie umiejętności integracji w percepcji odmiennych języków opisu oraz ekspresyjnego wyrazu treści, zjawisk bezpośrednio obserwowanych i przeżywanych. Celem metody integracyjnej jest stymulacja i rozwój aktywności twórczej dziecka, czyli jego umiejętności przejścia z jednego rodzaju percepcji do drugiego ze zwróceniem przez niego uwagi na podobieństwa i różnice w rozumieniu oraz interpretacji środków artystycznych, zagadnień formy i treści.

Istotne jest zwrócenie uwagi na różnorodne rodzaje ekspresji artystycznej, które wspomagane innymi treściami i środkami artystycznymi stają się sztukami wyposażonymi bardziej w treści znaczące. Zajęcia integracyjne mieszczą się w obrębie działań ekspresyjnych i twórczych. Z zajęć o charakterze integracyjnym uczeń wynosi korzyści poznawczo-intelektualne, wpływające na jego rozwój emocjonalny i wyrabiające wrażliwość artystyczną. W celu rozwijania wrażliwości estetyczno-artystycznej dziecka należy w dalszym ciągu kształcić jego percepcję wzrokową, doświadczenie w zakresie warsztatu plastycznego, język i wiedzę o sztuce na poziomie propedeutycznym. Jednocześnie należy przyjąć kształcenie w zakresie percepcji wzrokowej jako swoisty proces uczenia się, który przebiega w ciągu całego życia człowieka oraz kształtuje rozwój jego struktur poznawczych (U. Szuścik). Aktywność plastyczna dzieci jest wynikiem ich naturalnych i rozwojowo uwarunkowanych zdolności oraz umiejętności, czyli jest wpisana w naturalny rozwój aktywności, świadczący o prawidłowym rozwoju struktur poznawczych. Twórczość plastyczna dzieci pojawia się po wypracowaniu przez nie indywidualnego „stylu” w przedstawieniach przedmiotów, wykorzystaniu ekspresyjnych możliwości użytych środków wyrazu plastycznego, czyli poznaniu warsztatu plastycznego oraz języka plastycznego. Spostrzeganie rzeczywistości formuje obraz plastyczny przedmiotu w pracach dziecka. W szkole dziecko rozwija swoją skłonność do dokładnego przyglądania się różnym rzeczom i nabywa wiadomości drogą spostrzegania. Coraz lepiej potrafi dokonać analizy i syntezy elementów w procesie spostrzegania. Umiejętność ta wzrasta z wiekiem. Dziecko uczy się systematycznego i planowego spostrzegania. Wiąże się to z systematycznym kształceniem jego percepcji wzrokowej poprzez kontakt z różnymi wytworami sztuki, jego własnej aktywności twórczej, systematyzacji dotychczasowych doświadczeń i wiedzy na ich podstawie.

W tym okresie rozwojowym dzieci są zdolne do doświadczania przestrzeni i wartości estetycznych. Mają zatem potrzebę bezpośrednich kontaktów ze sztuką, którą odczytują na poziomie swoich kompetencji intelektualno-społecznych. Mają także potrzebę jeszcze bez oporu ze strony oceniających, tworzyć swój świat wartości estetycznych. Ich prace są wyrazem tego, czym żyją, co jest dla nich ważne. Dlatego, tworzenie dla nich możliwości uczestniczenia w kulturze można ująć w dwóch szerokich wymiarach, którymi są: 1) dostęp do instytucji kulturalnych, co warunkuje spotkanie ze sztuką,

2) działania mające na celu wykształcenie kompetencji kulturalnych, a to oznacza osobistą możliwość i gotowość do przyjmowania, przetwarzania i kreowania wytworów kulturowych na kolejnych etapach rozwoju.

Standardy osiągnięć uczniów

Ekspresja i umiejętności tworzenia wypowiedzi plastycznych

1. Stymulacja twórczości plastycznej dzieci w oparciu o kształcenie ich percepcji wzrokowej poprzez spontaniczną, inspirowaną, kierowaną i celową obserwację różnych zjawisk wizualnych.
2. Przekazywanie wiedzy wizualnej dziecku w zakresie barwy, linii, bryły, faktury, przestrzeni, kompozycji poprzez obserwację i swobodną interpretację plastyczną spostrzeganych przedmiotów, zjawisk, wytworów sztuki.
3. Porządkowanie doświadczeń i wiedzy dziecka w obrębie pojęć i języka sztuki.
4. Poszerzenie warsztatu plastycznego dziecka o nowe techniki plastyczne i kształcenie jego umiejętności grafomotorycznych.
5. Rozwijanie umiejętności wyrażania treści obserwowanych, przeżywanych i wyobrażanych m.in. przez łączenie różnych technik plastycznych oraz różnych mediów artystycznych.
6. Wypowiedzi plastyczne na tematy dowolne stymulujące proces twórczy.
7. Analiza relacji przestrzennych z uwzględnieniem funkcjonowania wszystkich zmysłów.
8. Podejmowanie prób analizy środowiska zbudowanego, jego funkcji, problemów, zagrożeń i precyzowanie sposobów naprawy lub wprowadzania pozytywnych zmian.
9. Poznanie relacji społecznych związanych z lokalnym środowiskiem naturalnym i zbudowanym (np. tradycje i style architektoniczne).

Percepcja i przeżywanie komunikatów wizualnych

1. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w obrębie tych samych środków wyrazu plastycznego, w układach kontrastowych i kształtach złożonych.
2. Rozwój umiejętności dokonywania wartościowania estetycznego przekazów wizualnych.
3. Zależność między formą a wyrażanymi treściami.
4. Podobieństwa i różnice między językami przekazów wizualnych i plastycznych wypowiedzi artystycznych.
5. Poznawanie eksperymentów wizualnych i audiowizualnych w zapisach analogowych i cyfrowych.
6. Integracja i różnice w obrębie języków artystycznych z zakresu różnych dziedzin sztuki, intermedialność sztuki.
7. Związki plastyki i architektury z muzyką.
8. Sztuka wokół nas, sztuka amatorska i profesjonalna. Analiza jakości wizualnych dzieł sztuki. Percepcja i wartościowanie estetyczne i etyczne wybranych zjawisk sztuki, w tym sztuki współczesnej, przez dzieci.

Wiedza i rozumienie języka wizualnego

1. Porządkowanie, nazywanie, systematyzacja doświadczeń i wiedzy dzieci w zakresie ustalonych dziedzin plastyki, technik plastycznych, narzędzi i materiałów.
2. Obecność sztuk wizualnych w teatrze, filmie, telewizji, Internecie i innych dziedzinach.
3. Określanie treści w dziele sztuki.
4. Forma istnienia dzieła, dziedziny klasycznych i współczesnych sztuk plastycznych, specjalności zawodowe.
5. Wybrane zagadnienia kompozycji, barwy, linii, faktury, bryły, relacji wielkości.
6. Różne formy wypowiedzi wizualnych i audiowizualnych, formy złożone, porównywanie.
7. Podobieństwa i różnice w zakresie środków artystycznych między poszczególnymi dziedzinami sztuki w plastyce, architekturze, muzyce i innych dziedzinach sztuki, intermedialność sztuki.
8. Porządkowanie i różnicowanie, klasyfikowanie formalne i wartościujące.
9. Dziecko – aktywny i twórczy użytkownik przestrzeni wizualnej.

Edukacja wizualna a kultura medialna

1. Kształcenie percepcji wzrokowej w zakresie barw, linii, faktur, brył, relacji wielkości. Ich określanie, rozróżnianie, nazywanie.
2. Podstawowe wiadomości z zakresu barwy, linii, bryły, przestrzeni.
3. Świadoma percepcja i refleksja nad treścią przekazu wizualnego i audiowizualnego oraz ukonstytuowaniem elementów formalnych. Zależność między formą a tematem.
4. Korzystanie z książki obrazkowej (*picture book*) oraz ilustracji książkowej o charakterze artystycznym (pakiety edukacyjne, lektury) jako podstawowego nośnika wartości estetycznych w obrębie obrazu.
5. Teatr, film, telewizja jako przekazy o charakterze artystycznym, obecność w nich plastyki.
6. Poznawanie komputera jako narzędzia do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych.
7. Media masowe (prasa, radio, telewizja, Internet) jako narzędzia gromadzenia, przetwarzania i generowania informacji.
8. Wskazanie elementarnych zasad korzystania z mediów z uwzględnieniem zagrożeń.
9. Kształtowanie odpowiedzialności za otoczenie wizualne, ikonosferę.
10. Poznanie dziedzictwa kulturowego przez dziecko w środowisku lokalnym i globalnym.
11. Rozwój samodzielności i postawy twórczej wobec całokształtu zjawisk wizualnych. Kształcenie postawy samorealizacji, tolerancji i odwagi w dokonywaniu oceny estetycznej zjawisk wizualnych.

Czynne uczestnictwo w kulturze wizualnej

1. Aktywny udział dzieci we wszelkich formach aktywności twórczej propagowanej w ramach konkursów i quizów o sztuce.
2. Uczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych. Prezentowanie procesu twórczego i efektów pracy twórczej na otwartych imprezach o charakterze lokalnym.

3. Kształcenie zainteresowań sztuką i życiem kulturalnym poprzez udział w wystawach stałych i okolicznościowych prezentowanych w muzeach, skansenach, galeriach i centrach sztuki. Udział w koncertach, spektaklach teatralnych, projekcjach filmowych, oglądanie i czytanie książek, oglądanie stron internetowych.
4. Spotkania z twórcami sztuk wizualnych: plastykami różnych dziedzin, architektami, fotografami, scenografami, autorami ilustracji książkowych, autorami gier komputerowych i multimedialnych programów edukacyjnych.
5. Wykorzystywanie form pośrednich (prasa, telewizja, film wideo, Internet) w poznawaniu dzieł sztuki i tekstów kultury.
6. Kształcenie umiejętności świadomego korzystania z urządzeń i środków medialnych.
7. Eksperymentowanie w zakresie materiałów, środków i metod wyrazu wizualnego i audiowizualnego.
8. Kształtowanie poczucia estetyki w otoczeniu wizualnym – ikonosferze.
9. Dziecko jako świadomy i twórczy użytkownik przestrzeni architektonicznej.

Pakiet zajęć plastycznych

1. Regularne zajęcia plastyczne z dziećmi w każdym tygodniu zajęć szkolnych.
2. Szkolny kącik ekspozycji plastycznych działań twórczych dzieci.
3. Różnorodny i bogaty warsztat plastyczny.
4. Zestaw pomocy dydaktycznych z zakresu barwy, linii, bryły i problemów plastycznych, dających dziecku możliwość wyboru samodzielnej pracy.
5. Kącik z książkami, filmami DVD i multimedialnymi programami edukacyjnymi o sztuce i architekturze.
6. Kącik eksperymentatora w sztukach wizualnych i audiowizualnych.
7. Miejsce spotkań z interesującą i twórczą osobą (może to być twórca, również uczeń, kolega).
8. Powszechne zajęcia z artystą plastykiem-edukatorem raz w tygodniu na terenie szkoły.

9. Powszechnie zajęcia z plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie domów i centrów kultury – współpraca ze szkołami.
10. Edukacja wizualna a kultura medialna.

Warunki realizacji programów edukacji wizualnej opartych na standardach

1. Kompetentny nauczyciel, absolwent studiów edukacyjno-artystycznych w zakresie sztuk plastycznych. Nauczyciel innowator, posiadający wiedzę z zakresu psychologii twórczości dziecka, warsztatu plastycznego, otwarty na nowe propozycje w sztuce współczesnej i multimedia.
2. Opracowanie wymogów kwalifikacyjnych dla nauczyciela edukacji wizualnej w edukacji wczesnoszkolnej.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych w zakresie elementów formy plastycznej i dzieł sztuki.
4. Sprzęt audiowizualny do prezentacji przykładów ze świata sztuki, odtwarzania i dokumentacji działań twórczych oraz wytworów dzieci.
5. Sala do realizacji zajęć warsztatowych z dziećmi, wyposażona w materiały, narzędzia i sprzęt niezbędny do pracy w różnych technikach plastycznych.
6. Cykl audycji telewizyjnych i filmów o sztuce przystosowanych do odbioru przez dzieci.
7. Sala komputerowa do działań multimedialnych dla dzieci z zakresu fotografii, wideo i multimedii z odpowiednim wyposażeniem (komputery ze specjalistycznym oprogramowaniem, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka, projektor multimedialny, aparatura audio).
8. Dostarczanie wiedzy, przeżyć, doświadczeń motywujących i inspirujących do ekspresji i ćwiczeń plastycznych oraz zapewnienie przychylnej tworzeniu atmosfery włącznie z niwelowaniem lęku przed ocenianiem efektów pracy.
9. Zapewnienie pakietów edukacyjnych w zakresie sztuk wizualnych dla dzieci klas I–III.
10. Opracowanie zasadnych podstaw programowych, programów i pakietów dydaktycznych edukacji szkolnej w obrębie edukacji wizualnej w klasach I–III.

11. Wyodrębnienie minimum czasu (2–3 godz. tygodniowo) obowiązkowej aktywności plastycznej w klasach I–III.
12. Zapewnienie obecności kwalifikowanej kadry pedagogicznej w zakresie sztuk wizualnych w szkole oraz w placówkach animacji i krzewienia kultury.
13. Powstanie zasobów pomocy dydaktycznych dla nauczycieli pracujących w kształceniu zintegrowanym i edukatorów sztuk wizualnych.
14. Organizowanie konkursów plastycznych i imprez lokalnych z udziałem młodych twórców.
15. Współpraca szkoły z muzeami, galeriami, centrami sztuki, domami kultury i innymi instytucjami kultury.

Postulaty

1. Powołanie kolegium odpowiedzialnego za upowszechnianie kultury wizualnej w skali kraju na poziomie dostosowanym do możliwości dziecka wczesnoszkolnego, z oddziałami lokalnymi w ramach kolegiatnego ciała kierującego upowszechnianiem kultury wizualnej dzieciom i młodzieży, współpracującego z MEN, uczelniami kształcącymi artystów plastyków-pedagogów (OMREA) oraz muzeami, galeriami i centrami sztuki współczesnej.
2. Zaktywizowanie stowarzyszeń artystów plastyków i fundacji działających na rzecz dziecka do współpracy w obrębie animacji kultury wizualnej.
3. Mecenate państwa w obrębie programów edukacyjnych TV upowszechniających kulturę wizualną.

II etap nauczania. Klasy IV–VI

Wprowadzenie

Celem nauczania jest kształcenie umiejętności świadomego oceniania zjawisk wizualnych w świecie kultury. Systematyzacja, utrwalenie i wzbogacenie doświadczeń i wiedzy w zakresie języka zjawisk wizualnych w sztukach plastycznych i innych przekazach wizualnych i audiowizualnych. Kształcenie i stymulacja percepcji wzrokowej ucznia. Poszerzenie warsztatu ucznia o nowe techniki plastyczne. Odwołanie się do technologii cyfrowych w zakresie tworzenia obrazu. Znajomość pojęć plastycznych. Rozumienie podstaw tworzenia sztuki, rzemiosła oraz projektowanie form przestrzennych. Podejmowanie prób analizy środowiska zbudowanego, jego funkcji, problemów, zagrożeń i precyzowanie sposobów naprawy i wprowadzania pozytywnych zmian. Wykorzystanie wielości jakości wizualnych w tworzeniu własnych wypowiedzi artystycznych. Osiąganie przez uczniów dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej. Kształtowanie tożsamości osobowej. Rozwijanie postawy refleksyjnego i krytycznego odbioru dzieł kultury. Rozwój kompetencji komunikacyjnych w różnych obszarach działań twórczych. Wychowywanie w tolerancji dla innych kultur, a zarazem poszanowania i kultywowania kultury lokalnej i narodowej.

Jest to okres intensywnego rozwoju zainteresowań i potrzeby poszukiwania form ich realizacji. Wrażliwość estetyczna uczniów podlega w tym okresie silnym wpływom otoczenia. Kształtowanie upodobań zależy od najbliższego otoczenia. Poznają i identyfikują się z własną kulturą. Korzystny jednak wzrost świadomości wychowawczej u rodziców, doceniających walory zajęć artystycznych jako rozwijających dzieci, powinien być wykorzystany do rozszerzenia wachlarza ofert umożliwiających już indywidualne wybory. Dla tego etapu – zasadniczego w kształtowaniu nastawień estetycznych – ważna jest stała obecność sztuki w otoczeniu, akceptacja jej oraz umiejętności arty-

styczno-wychowawcze nauczyciela, kompetentnego plastyka-edukatora wprowadzają dzieci w następny etap – rozumienia sztuki jako subiektywnego odczytywania tekstów kultury.

Standardy osiągnięć uczniów

Ekspresja i umiejętności tworzenia wypowiedzi plastycznych

1. Pogłębianie wiedzy wizualnej ucznia w zakresie barwy, linii, faktury, bryły i przestrzeni poprzez obserwację swobodną i planowaną.
2. Interpretacja plastyczna spostrzeganych przedmiotów, zjawisk, wytworów sztuki, obiektów architektury.
3. Porządkowanie i poszerzanie doświadczeń i wiedzy ucznia w obrębie pojęć i języka sztuki.
4. Poszerzenie warsztatu plastycznego o nowe techniki plastyczne.
5. Rozwijanie umiejętności wyrażania treści obserwowanych, przeżywanych i wyobrażanych m.in. przez łączenie różnych technik plastycznych.
6. Wykorzystanie nowych, cyfrowych technologii informacji wizualnej w tworzeniu obrazu przez ucznia.
7. Eksperymenty wizualne i audiowizualne.
8. Kształtowanie poczucia tożsamości ucznia jako świadomego i twórczego użytkownika przestrzeni wizualnej – ikonosfery.
9. Praca projektowa. Badanie, łączenie i praca z różnorodnymi materiałami nad formami architektonicznymi i użytkowymi pod kątem funkcji i estetyki.

Percepcja i przeżywanie komunikatów wizualnych

1. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w obrębie tych samych środków wyrazu plastycznego, w układach kontrastowych i kształtach złożonych.
2. Wyróżnianie jakości wizualnych w zróżnicowanych warunkach sytuacyjnych, ilościowych, czasowych i ruchowych.
3. Rozwój umiejętności dokonywania wartościowania estetycznego przekazów wizualnych i audiowizualnych. Zwrócenie uwagi na zależność między formą a wyrażanymi treściami.

4. Podobieństwa i różnice między językami wypowiedzi wizualnych. Integracja i różnice w obrębie języków artystycznych z zakresu dziedzin sztuki w różnych kulturach.
5. Forma architektoniczna w obszarze lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.
6. Analiza relacji przestrzennych pod względem oddziaływania na zmysły.
7. Percepcja i wartościowanie estetyczne i etyczne wybranych zjawisk sztuki, w tym sztuki współczesnej przez uczniów.
8. Podstawy analizy dzieł sztuki i obiektów kultury w aspekcie znaczeniowym, warsztatowym i formalnym.

Wiedza i rozumienie języka wizualnego

1. Porządkowanie, nazywanie, systematyzacja doświadczeń i wiedzy uczniów w zakresie określonych dziedzin sztuk wizualnych, technik plastycznych, narzędzi i materiałów.
2. Funkcja i forma w sztuce użytkowej.
3. Zadania muzeum i galerii sztuki w kontekście historycznym i współczesnym.
4. Treść w dziele sztuki. Formy istnienia dzieła sztuki.
5. Artystyczne specjalności zawodowe w obrębie sztuk wizualnych i audiowizualnych.
6. Zasady kompozycji i jej rodzaje. Wieloaspektowość kompozycji.
7. Wiedza o barwie, linii, bryle, fakturze, przestrzeni.
8. Różne formy wypowiedzi wizualnej i audiowizualnej, formy złożone intermedialne i multimedialne.
9. Uwarunkowania naturalne, kulturowe, społeczne, technologiczne i ekonomiczne a tradycje i style architektoniczne.
10. Architektura elementem kultury lokalnej i kultur obcych – podobieństwa i różnice.
11. Architektura, budownictwo zrównoważone, architektura ekologiczna.
12. Idea projektowania zrównoważonego. Regionalizm w architekturze.
13. Podobieństwa i różnice w zakresie środków artystycznych między poszczególnymi dziedzinami sztuki.
14. Społeczny kontekst sztuki.
15. Historia sztuki: sztuka prehistoryczna, sztuka Mezopotamii, Egiptu, starożytnej Grecji i Rzymu, Bizancjum i sztuka staro-

chrześcijańska z uwzględnieniem tła historycznego (architektura, rzeźba, malarstwo). Sztuka innych kontynentów, kultur i religii.

Edukacja wizualna a kultura medialna

1. Kształcenie percepcji wzrokowej w zakresie barw, linii, faktur, brył, wielkości, przestrzeni.
2. Świadoma percepcja i refleksja nad treścią przekazów wizualnych i audiowizualnych, pracy projektowej oraz ukonstytuowaniem elementów formalnych.
3. Zależność między formą a tematem dzieła sztuki.
4. Dziedzictwo kulturowe w najbliższym środowisku ucznia i w świecie.
5. Rozwój samodzielności i postawy twórczej wobec całokształtu zjawisk wizualnych.
6. Status formalny, społeczny i estetyczny otoczenia. Analiza zjawisk architektonicznych w zakresie lokalnym, narodowym i globalnym.
7. Wykorzystywanie komputera jako narzędzia do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych.
8. Media masowe (prasa, radio, telewizja, Internet) jako narzędzia gromadzenia, przetwarzania i generowania informacji.
9. Eksperymenty wizualne i audiowizualne.
10. Znajomość zasad korzystania z mediów z uwzględnieniem zagrożeń.
11. Kształcenie postawy samorealizacji, tolerancji i odwagi w dokonywaniu oceny estetycznej zjawisk wizualnych.
12. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w sztuce na przestrzeni rozwoju kultury człowieka, świadczących o nowym sposobie percepcji świata, rozwoju kultury materialnej oraz symbolicznej przez człowieka.

Czynne uczestnictwo w kulturze wizualnej

1. Aktywny udział uczniów we wszelkich formach aktywności twórczej propagowanej w ramach konkursów, olimpiad i quizów o sztuce.

2. Uczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych.
3. Analizowanie i ocena pracy twórczej i projektowej, własnej i innych. Wyrażanie opinii i racjonalnych osądów.
4. Kształcenie zainteresowań sztuką i życiem kulturalnym poprzez udział w wystawach stałych i okolicznościowych prezentowanych w muzeach, skansenach, galeriach i centrach sztuki. Udział w koncertach, spektaklach teatralnych, projekcjach filmowych, oglądanie i czytanie książek, oglądanie stron internetowych.
5. Spotkania z twórcami sztuk wizualnych: plastykami różnych dziedzin, architektami, fotografami, scenografami, autorami ilustracji książkowych, autorami gier komputerowych i multimedialnych programów edukacyjnych.
6. Wykorzystywanie form pośrednich (prasa, telewizja, film wideo, Internet) w poznawaniu dzieł sztuki i tekstów kultury.
7. Prezentowanie procesu twórczego i efektów pracy twórczej na otwartych imprezach o charakterze lokalnym.
8. Organizowanie konkursów artystycznych o zróżnicowanym zasięgu.
9. Kształcenie umiejętności świadomego korzystania z urządzeń i środków medialnych.
10. Eksperymentowanie w zakresie materiałów, środków i metod wyrazu wizualnego i audiowizualnego (np. aparat fotograficzny, kamera wideo, telefon komórkowy z rejestracją foto, audio i wideo).
11. Kształtowanie poczucia estetyki w otoczeniu wizualnym – ikonosferze.
12. Uczeń jako świadomy i twórczy użytkownik przestrzeni architektonicznej.

Pakiet zajęć plastycznych

1. Regularne zajęcia plastyczne w każdym tygodniu zajęć szkolnych.
2. Szkolna galeria jako miejsce ekspozycji plastycznych działań twórczych uczniów.
3. Różnorodny i bogaty warsztat plastyczny.
4. Zestaw pomocy dydaktycznych z zakresu problemów wizualnych i historii sztuki (pakiety edukacyjne, filmy DVD, multime-

dialne programy edukacyjne) z możliwościami samodzielnego doboru i pracy ucznia.

5. Urządzenia i materiały do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych w nowych technologiach cyfrowych (komputer z programami graficznymi i animacyjnymi, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka).
6. Miejsce spotkań (szkolna galeria) z osobami interesującymi i twórczymi (artyści, mogą być również uczniowie).
7. Powszechne zajęcia z plastykiem-edukatorem raz w miesiącu na terenie szkoły.
8. Powszechne zajęcia z plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie domów i centrów kultury – współpraca ze szkołami.
9. Regularne programy TV upowszechniające kulturę wizualną, dostosowane do możliwości ucznia klas IV–VI szkoły podstawowej, poszerzające zakres podstawy programowej.

Warunki realizacji programów edukacji wizualnej opartych na standardach

1. Kompetentny nauczyciel, absolwent studiów edukacyjno-artystycznych w zakresie sztuk plastycznych. Nauczyciel innowator, posiadający wiedzę z zakresu psychologii twórczości dziecka, wiedzę i opanowanie warsztatu plastycznego oraz technologii tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych, otwarty na nowe propozycje w sztuce współczesnej i multimedia.
2. Opracowanie wymagań kwalifikacyjnych dla nauczyciela edukacji wizualnej w edukacji wczesnoszkolnej.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych w zakresie elementów formy plastycznej i dziejów sztuki.
4. Sprzęt audiowizualny do prezentacji przykładów ze świata sztuki, odtwarzania i dokumentacji działań twórczych oraz wytworów uczniów.
5. Sala do realizacji zajęć warsztatowych z uczniami, wyposażona w materiały, narzędzia i sprzęt niezbędny do pracy w różnych technikach i materiałach plastycznych.
6. Cykl audycji telewizyjnych i filmów o sztuce przystosowanych do odbioru przez uczniów.

7. Sale komputerowe do działań multimedialnych dla dzieci z zakresu fotografii, wideo i multimediiów z odpowiednim wyposażeniem (komputery ze specjalistycznym oprogramowaniem, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka, projektor multimedialny, aparatura audio) w szkole oraz placówkach pozaszkolnych.
8. Opracowanie, zasadnych do współczesnych i przyszłych potrzeb, podstaw programowych, programów i pakietów dydaktycznych edukacji szkolnej w obrębie edukacji wizualnej w klasach IV–VI.
9. Wyodrębnienie minimum czasu (2–3 godz. tygodniowo) obowiązkowej aktywności plastycznej w klasach IV–VI.
10. Rygorystyczne przestrzeganie wymagań kwalifikacyjnych w zakresie sztuk wizualnych dla nauczycieli plastyków-edukatorów na II etapie kształcenia szkolnego.
11. Zapewnienie obecności wykwalifikowanej kadry pedagogicznej – plastyków-edukatorów w zakresie sztuk wizualnych w placówkach animacji i upowszechniania kultury.
12. Powstanie zasobów pomocy dydaktycznych dla plastyków-edukatorów pracujących w szkole i w placówkach animacji kultury.
13. Organizowanie konkursów plastycznych i imprez lokalnych z udziałem uczniów klas IV–VI.
14. Współpraca szkoły z muzeami, galeriami, centrami sztuki, domami kultury i innymi instytucjami kultury.

Postulaty

1. Powołanie kolegium odpowiedzialnego za upowszechnianie kultury wizualnej w skali kraju na poziomie dostosowanym do możliwości ucznia klas IV–VI, z oddziałami lokalnymi w ramach kolegiального ciała kierującego upowszechnianiem kultury wizualnej dzieci i młodzieży, współpracującego z MEN, uczelniami kształcącymi artystów plastyków-pedagogów (OMREA) oraz muzeami, galeriami i centrami sztuki współczesnej.
2. Zaktywizowanie stowarzyszeń artystów plastyków i fundacji działających na rzecz dziecka do współpracy w obrębie animacji kultury wizualnej.
3. Mecenat państwa w obrębie programów edukacyjnych TV upowszechniających kulturę wizualną.

III etap nauczania. Gimnazjum

Wprowadzenie

Celem kształcenia na trzecim etapie jest uporządkowanie i dalsze pogłębianie doświadczenia ucznia i wiedzy w zakresie formy i środków wyrazu plastycznego oraz wiedzy z historii sztuki. Kształcenie myślenia refleksyjnego i krytycznego wobec dawnych i współczesnych dzieł sztuki oraz wytworów kultury. Kształtowanie umiejętności poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje, poczucia tożsamości osobowej, narodowej oraz zakorzenienie w tradycji kultury europejskiej. Rozwijanie kreatywności i niekonwencjonalnego sposobu myślenia i działania, osiąganie przez uczniów dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej. Wzrasta zainteresowanie światem, które jest połączone ze wzmożonym krytycyzmem.

Młodego człowieka w wieku od 14 do 16 lat cechuje wyjątkowa wrażliwość zmysłów. Postrzeganie przyrody, otoczenia i sztuki jest intensywne, lecz jednocześnie krótkotrwałe i powierzchowne. Potrzeba ekspresji swoich emocji skłania młodych ludzi do poszukiwania form artystycznych bądź paraartystycznych. Już jest pełna świadomość tego, że sztuka jest celowym, choć ukrytym przekazem treści intelektualnych, społecznych bądź estetycznych. Młodzież podejmuje aktywność z pogranicza działań artystycznych, by bezpośrednio konfrontować potrzeby doznań estetycznych z ich materią i odbiorcą. Ponieważ w rozwoju społecznym jest to okres dużego znaczenia odniesień do grup rówieśniczych i potrzeby szerokiej akceptacji własnej osoby, upodobania estetyczne obwarowane są często sankcjami otoczenia. Jednak jest to także czas samookreślenia się i poszukiwania indywidualnych środków wyrażania siebie. Ważne stają się możliwości kształtowania postaw ku kulturze artystycznej przez sztukę publiczną (rzeźba, architektura, wystawy a także mass media: prasa, telewizja i Internet).

W społeczności lokalnej, grupie przynależności sztuka musi być akceptowana. W stosunku do tej grupy wiekowej środki masowego przekazu zdają się najsilniejszym stymulatorem kształtowania postaw estetycznych i wyborów kulturalnych. Właśnie w tym okresie szczególnie potrzebna jest pomoc uczniom w dokonywaniu świadomego wyboru propozycji z zakresu kultury spośród licznych kulturowych o różnej jakości edukacyjnej, artystycznej, estetycznej i etycznej.

Stopniowe formowanie młodego człowieka z biernego odbiorcy dóbr kultury w odbiorcę świadomego zakłada jego aktywny udział w ich przekształcaniu i tworzeniu.

Standardy osiągnięć uczniów

Ekspresja i umiejętności tworzenia wypowiedzi plastycznych

1. Poszerzanie wiedzy i języka wizualnego ucznia w zakresie jakości wizualnych o relacje przestrzenne i dynamiczne poprzez obserwację i planową interpretację plastyczną spostrzeganych przedmiotów, zjawisk, obiektów sztuki i kultury.
2. Porządkowanie i poszerzanie doświadczeń i wiedzy ucznia w obrębie pojęć i języka sztuki oraz historii sztuki.
3. Wzbogacanie warsztatu plastycznego i multimedialnego o nowe techniki.
4. Wykorzystanie przez ucznia nowych, cyfrowych technologii informacji wizualnej w tworzeniu przekazów plastycznych i audiowizualnych.
5. Forma dzieła sztuki a konwencje artystyczne.
6. Podstawowe pojęcia projektowania plastycznego i architektonicznego: skala, model, przestrzeń, systemy proporcji, rzuty, struktura, kolor, forma, kształt, materiał.
7. Architektura i projektowanie w perspektywie rozwoju zrównoważonego.
8. Kształtowanie poczucia tożsamości ucznia jako świadomego i twórczego użytkownika przestrzeni wizualnej – ikonosfery.
9. Kształtowanie zdolności emocjonalnych i intelektualnych poprzez sztuki plastyczne i multimedia.
10. Wykorzystanie wielości i różnorodności jakości wizualnych w tworzeniu własnych wypowiedzi artystycznych.

Percepcja i przeżywanie komunikatów wizualnych

1. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w obrębie tych samych środków wyrazu plastycznego w różnorodnych postaciach przekazów wizualnych i multimedialnych.
2. Znajomość jakości języka wizualnego, świadome używanie go w odniesieniu do przestrzeni, ruchu i iluzji czasoprzestrzeni.
3. Wyróżnianie jakości wizualnych w zróżnicowanych warunkach sytuacyjnych, ilościowych, czasowych i ruchowych.
4. Rozwój umiejętności dokonywania wartościowania estetycznego przekazów wizualnych i audiowizualnych.
5. Zależność między formą a treścią dzieła sztuki. Rozumienie zdarzeń artystycznych.
6. Podobieństwa i różnice między językami wypowiedzi wizualnych i audiowizualnych.
7. Wieloaspektowość układów wizualnych i audiowizualnych.
8. Obecność plastyki w multimediami.
9. Podobieństwa i różnice w obrębie języków artystycznych z zakresu różnych dziedzin sztuki.
10. Eksperymenty wizualne i audiowizualne.
11. Przestrzeń w architekturze jako pojęcie: postrzeganie przestrzeni jako miejsca uwarunkowanego mentalnie, fizycznie, społecznie i estetycznie.
12. Odpowiedzialność społeczna za wpływ na kształtowanie estetyki otoczenia wizualnego – ikonosfery.
13. Relatywność i wielopostaciowość pojęcia piękna.
14. Analiza dzieł sztuki i obiektów kultury w aspekcie semantycznym, warsztatowym i formalnym.
15. Percepcja i wartościowanie estetyczne i etyczne wybranych zjawisk sztuki współczesnej przez uczniów.

Wiedza i rozumienie języka wizualnego

1. Porządkowanie, nazywanie, systematyzacja doświadczeń i wiedzy uczniów w zakresie określonych dziedzin plastyki, technik plastycznych, narzędzi i materiałów.
2. Forma i funkcja w sztuce użytkowej.
3. Zadania muzeum, galerii sztuki w kontekście historycznym i współczesnym.
4. Treść w dziele sztuki. Formy istnienia dzieła sztuki.

5. Artystyczne specjalności zawodowe w obrębie sztuk wizualnych i audiowizualnych.
6. Zasady kompozycji i jej rodzaje. Wieloaspektowość kompozycji.
7. Wiedza o barwie, linii, bryle, fakturze i przestrzeni.
8. Perspektywa i jej rodzaje.
9. Hipertekst – rozumienie, interpretacja, tworzenie.
10. Podobieństwa i różnice w zakresie środków artystycznych między poszczególnymi dziedzinami sztuki.
11. Forma w dziele sztuki. Wielość form wizualnych.
12. Krajobrazy, budynki i obiekty architektoniczne jako komunikaty intelektualne, materialne, estetyczne i obraz historii kultury.
13. Architektura zrównoważona, architektura ekologiczna. Tradycje, style i mody architektoniczne.
14. Architektura jako podstawa idei regionalizmu, świadomość ojczyzny w oparciu o wartość architektury zabytkowej. Regionalizm w architekturze, budownictwo ludowe.
15. Sztuka średniowiecza, renesans, barok, klasycyzm, romantyzm z uwzględnieniem tła historycznego (architektura, rzeźba, malarstwo). Sztuka innych kontynentów, kultur i religii.
16. Aspekty wielokulturowości w środowisku lokalnym i globalnym.

Edukacja wizualna a kultura medialna

1. Kształcenie percepcji wzrokowej w zakresie jakości wizualnych.
2. Świadoma percepcja i refleksja nad treścią przekazów wizualnych i audiowizualnych oraz ukonstytuowaniem elementów formalnych. Sztuka wizualna a kultura medialna.
3. Zależność między formą a treścią dzieła z uwzględnieniem środków formalnych dla danego medium ze szczególnym uwzględnieniem manipulacji przekazem wizualnym i formą.
4. Wykorzystywanie komputera jako narzędzia do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych.
5. Media masowe (prasa, radio, telewizja, Internet) jako narzędzia gromadzenia, przetwarzania i generowania informacji.
6. Znajomość i stosowanie zasad korzystania z mediów masowych z uwzględnieniem zagrożeń.
7. Skuteczna obrona przed uzależnieniami od mass mediów.
8. Poznanie mechanizmów działania przemysłu kulturalnego.

9. Świadomość ideologii przemysłu kulturalnego i kultury popularnej.
10. Kształtowanie umiejętności odczytywania manipulacji potrzebami jednostki i zbiorowości w zakresie kultury w przemyśle kulturalnym.
11. Poznanie dziedzictwa kulturowego w najbliższym środowisku.
12. Analiza relacji przestrzennych pod względem działania zmysłów.
13. Forma w architekturze i jej funkcje.
14. Badanie odmienności i podobieństw architektury w środowisku lokalnym i globalnym.
15. Analiza środowiska zbudowanego, jego funkcji, problemów, zagrożeń i precyzowanie sposobów naprawy i wprowadzania pozytywnych zmian.
16. Rozwój samodzielności myślenia i postawy twórczej wobec całokształtu zjawisk wizualnych i audiowizualnych.
17. Kształcenie postawy samorealizacji, tolerancji i odwagi w dokonywaniu oceny estetycznej zjawisk wizualnych.
18. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w sztuce na przestrzeni rozwoju kultury człowieka, świadczących o nowym sposobie percepcji świata w rozwoju kultury materialnej oraz symbolicznej przez człowieka.

Czynne uczestnictwo w kulturze wizualnej

1. Aktywny udział uczniów we wszelkich formach działalności twórczej propagowanej w ramach konkursów, olimpiad i quizów o sztuce.
2. Uczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych.
3. Kształcenie zainteresowań sztuką i życiem kulturalnym poprzez udział w wystawach stałych i okolicznościowych prezentowanych w muzeach, skansenach, galeriach i centrach sztuki. Udział w koncertach, spektaklach teatralnych, projekcjach filmowych, oglądanie i czytanie książek, oglądanie stron internetowych.
4. Prezentacja twórczości młodzieży.
5. Zwiedzanie znaczących wystaw sztuki w muzeach narodowych.
6. Kształtowanie umiejętności odczytywania własnych, autentycznych potrzeb w zakresie sztuk wizualnych i audiowizualnych.

7. Umiejętność przeciwdziałania bierności w rozwoju własnej postawy w odbieraniu komunikatów wizualnych i audiowizualnych.
8. Dbłość o estetykę najbliższego otoczenia.
9. Uczeń jako świadomy i twórczy użytkownik przestrzeni architektonicznej.
10. Ochrona zabytków oraz przejawów tradycji i kultury lokalnej.
11. Dziedzictwo kulturowe źródłem wiedzy i poczucia tożsamości narodowej, europejskiej i globalnej.
12. Kształcenie umiejętności świadomego korzystania z urządzeń i środków multimedialnych.
13. Eksperymentowanie w zakresie materiałów, środków i metod wyrazu wizualnego i audiowizualnego (np. aparat fotograficzny, kamera wideo, telefon komórkowy z rejestracją foto, audio i wideo).
14. Tworzenie własnych, twórczych realizacji plastycznych i audiowizualnych w oparciu o tradycyjne środki plastyczne i nowoczesne, multimedialne.

Pakiet zajęć plastycznych

1. Regularne zajęcia plastyczne w każdym tygodniu zajęć szkolnych.
2. Szkolna galeria jako miejsce ekspozycji plastycznych działań twórczych uczniów.
3. Różnorodny i bogaty warsztat plastyczny.
4. Zestaw pomocy dydaktycznych z zakresu problemów wizualnych i historii sztuki (pakiety edukacyjne, filmy DVD, multimedialne programy edukacyjne) z możliwościami samodzielnego wyboru przez ucznia.
5. Urządzenia i materiały do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych w nowych technologiach cyfrowych (komputer z programami graficznymi i animacyjnymi, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka).
6. Miejsce spotkań (szkolna galeria) z osobami interesującymi i twórczymi (artyści, mogą to być również uczniowie).
7. Zestaw pomocy do wiedzy o architekturze i zajęć z zakresu integracji sztuk wizualnych i audiowizualnych.

8. Oferta zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w ośrodkach kultury, centrach sztuki współczesnej i uczelniach artystycznych.
9. Regularne programy TV upowszechniające kulturę wizualną, dostosowane do możliwości ucznia gimnazjum, poszerzające zakres podstawy programowej.

Warunki realizacji programów edukacji wizualnej opartych na standardach

1. Kompetentny nauczyciel, absolwent studiów edukacyjno-artystycznych w zakresie sztuk plastycznych. Nauczyciel innowator, posiadający wiedzę z zakresu psychologii twórczości, wiedzy i warsztatu plastycznego oraz technologii tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych, otwarty na nowe propozycje w sztuce współczesnej i multimedialnej.
2. Opracowanie wymagań kwalifikacyjnych dla nauczyciela edukacji wizualnej w edukacji na poziomie gimnazjum.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych dotyczących elementów formy plastycznej oraz reprodukcji ze świata sztuki.
4. Sprzęt audiowizualny do prezentacji przykładów ze świata sztuki, odtwarzania i dokumentacji działań twórczych oraz wytworów uczniów.
5. Sala do realizacji zajęć warsztatowych z uczniami, wyposażona w materiały, narzędzia i sprzęt niezbędny do pracy z dziećmi w różnych technikach plastycznych.
6. Stały cykl audycji telewizyjnych i filmów o sztuce przystosowanych do odbioru przez młodzież.
7. Sale komputerowe do działań multimedialnych dla dzieci z zakresu fotografii, wideo i multimedialnych z odpowiednim wyposażeniem (komputery ze specjalistycznym oprogramowaniem, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka, projektor multimedialny, aparatura audio) w szkole oraz placówkach pozaszkolnych.
8. Opracowanie, zasadnych do współczesnych i przyszłych potrzeb, podstaw programowych, programów i pakietów dydaktycznych edukacji szkolnej w obrębie edukacji wizualnej w gimnazjum.
9. Wyodrębnienie minimum czasu (2–3 godz. tygodniowo) obowiązkowej aktywności plastycznej w gimnazjum.

10. Przestrzeganie wymogów kwalifikacyjnych w zakresie sztuk wizualnych dla nauczycieli – plastyków-edukatorów na III etapie kształcenia szkolnego.
11. Zapewnienie obecności wykwalifikowanej kadry pedagogicznej – plastyków-edukatorów w zakresie sztuk wizualnych w placówkach animacji i upowszechniania kultury.
12. Powszechnie dostępne zajęcia z plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie domów kultury i centrów sztuki.
13. Projekty inicjowane przez szkołę wspierające aktywność twórczą, realizowane wspólnie przez instytucje lokalne.
14. Współpraca szkoły z muzeami, galeriami, centrami sztuki, domami kultury i innymi instytucjami kultury.

Postulaty

1. Powołanie kolegium odpowiedzialnego za upowszechnianie kultury wizualnej w skali kraju na poziomie dostosowanym do możliwości ucznia gimnazjum, z oddziałami lokalnymi w ramach kolegijskiego ciała kierującego upowszechnianiem kultury wizualnej dzieciom i młodzieży, współpracującego z MEN, uczelniami kształcącymi artystów plastyków-pedagogów (OMREA) oraz muzeami, galeriami i centrami sztuki współczesnej.
2. Zaktywizowanie stowarzyszeń artystów plastyków i fundacji działających na rzecz dziecka do współpracy w obrębie animacji kultury wizualnej.
3. Mecenat państwa w obrębie programów edukacyjnych TV upowszechniających kulturę wizualną.

Liceum ogólnokształcące, liceum profilowane, technikum

Wprowadzenie

Celem zajęć jest poszerzenie dotychczasowego doświadczenia i wiedzy uczniów w zakresie formy i treści oraz wiedzy o sztukach plastycznych i przekazach wizualnych i audiowizualnych. Zajęcia warsztatowe uczniów zapoznają ich z nowymi zagadnieniami formy, poszerzają ich doświadczenia w zakresie warsztatu artystycznego. Zajęcia mają pomóc uczniom w rozumieniu i analizowaniu ich własnej postawy twórczej. Mają na celu kształtowanie świadomości i postaw uczniów w kontakcie ze sztuką i wszelkimi jej przejawami, a przez to kształcenie umiejętności dokonywania analizy aksjologicznej dzieła, która uwzględnia uwarunkowania historyczne, społeczne, psychologiczne i estetyczne w nawiązaniu do różnych epok, okresów i stylów w sztuce. Poznanie podstaw projektowania, architektury oraz wzornictwa, znajomość różnorodnych materiałów plastycznych. Kształcenie myślenia refleksyjnego i krytycznego wobec dawnych i współczesnych zjawisk oraz wytworów kultury. Kształtowanie umiejętności poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje, poczucia tożsamości osobowej, narodowej oraz zakorzenienia w tradycji kultury europejskiej. Osiąganie przez uczniów dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i etycznej. Kształcenie poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje odnoszące się do przyszłego rozwoju zawodowego. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych. Przygotowanie do życia w rodzinie, społeczeństwie i w państwie obywatelskim.

W tym okresie młodzi ludzie powinni mieć już za sobą najważniejsze etapy „oswajania” sztuki, czyli doświadczania stałej jej obecności, akceptacji, choćby w wybranych zakresach i obszarach. Rozumienie przesłania, jakie może nieść, i subiektywnych odczuć, jakie wywołuje. Kształtowanie nastawień – ważne wcześniej, w tym okresie przejawiać się już powinno w wolności decyzji i wyborów.

Aktywność kulturalna młodzieży dorastającej wyrażać się powinna – i w korzystnych przypadkach tak jest – w uczestnictwie świadomym, dobrowolnym, wybranym oraz zaangażowaniu w określoną dziedzinę, np. na granicy hobby czy amatorskiego uprawiania sztuki; określenia swojej tożsamości jako współczesnego człowieka kulturalnego – Polaka, Europejczyka, obywatela świata. Postawa aktywna, charakterystyczna dla tego okresu rozwojowego wzmocniana bodźcami edukacji kulturalnej sterowanej w szkole i skomponowana z ofertami uczestnictwa w kulturze pozaszkolnej, wyzwoli w człowieku otwartość i niezależność myślenia, kreatywność i niekonwencjonalność, poszanowanie inności.

Standardy osiągnięć uczniów

Ekspresja i umiejętności tworzenia wypowiedzi plastycznych

1. Utrwalenie i rozwój wszechstronnego doświadczenia w zakresie percepcji i stosowania jakości wizualnych.
2. Wykorzystanie wiedzy wizualnej do obserwacji i planowej interpretacji spostrzeganych podmiotów, zjawisk w zakresie sztuki.
3. Porządkowanie i poszerzanie doświadczeń i wiedzy ucznia w obrębie pojęć i języka sztuki oraz historii sztuki.
4. Interdyscyplinarność w stosowaniu nowych technologii w tworzeniu obrazu.
5. Udział w zdarzeniach artystycznych.
6. Kształtowanie zdolności emocjonalnych i intelektualnych poprzez klasyczne i współczesne, także multimedialne formy sztuki.
7. Sztuka jako przekaz medialny, intermedialny, multimedialny i mixmedialny. Eksperymenty wizualne, audiowizualne i multimedialne.
8. Tworzenie samodzielnych komunikatów artystycznych w oparciu o jakości wizualne.
9. Wykorzystanie różnorodnych surowców do kształtowania formy architektonicznej.
10. Dokonywanie obserwacji planowania przestrzennego i projektowania z różnych punktów widzenia: estetycznego, etycznego

oraz z perspektywy rozwoju zrównoważonego społecznie i kulturowo, a także samodzielna aranżacja przestrzeni o określonej funkcji społeczno-estetycznej.

11. Kształtowanie poczucia tożsamości ucznia jako świadomego i twórczego użytkownika przestrzeni wizualnej – ikonosfery.
12. Uświadamianie odpowiedzialności społecznej za współdziałanie w estetycznym kształtowaniu otoczenia.
13. Funkcja kulturotwórcza multimedialności.

Percepcja i przeżywanie komunikatów wizualnych

1. Kształcenie umiejętności dostrzegania różnic w zakresie języka wizualnego i audiowizualnego.
2. Rozwój umiejętności dokonywania wartościowania estetycznego wytworu wizualnego i audiowizualnego.
3. Refleksyjność i krytyka wobec konwencji artystycznych w sztuce i własnej aktywności twórczej.
4. Zależność między formą a treścią komunikatu wizualnego i audiowizualnego.
5. Dekodowanie komunikatów wizualnych i audiowizualnych.
6. Czytanie treści ikonicznych i formalnych.
7. Podobieństwa i różnice między językami wypowiedzi wizualnych i audiowizualnych.
8. Integracja i różnice w obrębie języków artystycznych z zakresu sztuk wizualnych.
9. Świadomość w zakresie możliwości manipulacji przekazem wizualnym i audiowizualnym.
10. Świat realny – świat wyobraźniowy – świat wirtualny a rozwój sfery emocjonalnej i intelektualnej młodego człowieka.
11. Analizowanie środowiska jako fenomenu naturalnego, zbudowanego, społecznego i mentalnego oraz komunikatu kulturowego.
12. Analiza dzieł sztuki i obiektów kultury w aspekcie semantycznym, warsztatowym, formalnym i symbolicznym.
13. Percepcja i wartościowanie estetyczne i moralne wybranych zjawisk sztuki współczesnej przez uczniów.
14. Relatywność i wielopostaciowość pojęcia piękna.
15. Aksjologiczne podejście do wybranych zjawisk sztuki.

Wiedza i rozumienie języka wizualnego

1. Porządkowanie, nazywanie, systematyzacja doświadczeń i wiedzy uczniów w zakresie różnych dziedzin sztuk plastycznych.
2. Różne formy wypowiedzi wizualnej i audiowizualnej.
3. Podobieństwa i różnice w zakresie środków artystycznych między poszczególnymi dziedzinami sztuki.
4. Forma w dziele sztuki. Funkcje sztuki na przestrzeni wieków.
5. Obraz świata w sztuce, jego przekształcenia.
6. Przestrzeń i czasoprzestrzeń w sztuce wizualnej i audiowizualnej, hipertekst.
7. Nowe technologie cyfrowe, multimedialne.
8. Krytyczna ocena jakości środowiska zbudowanego jako fenomenu społecznego, mentalnego oraz komunikatu kulturowego. Analiza treści, formy, znaczenia w kontekście jednostki i grupy społecznej.
9. Globalizm i regionalizm w sztuce, szacunek dla odmienności.
10. Korzenie kultury architektonicznej, architektura ludowa, symbolika architektury.
11. Idea projektowania uniwersalnego i zrównoważonego.
12. Historia sztuki: realizm, impresjonizm, neoimpresjonizm, postimpresjonizm, secesja, symbolizm, fowizm, kubizm, abstrakcjonizm, dadaizm i surrealizm, pop-art, op-art, happening, hiperrealizm, konceptualizm, minimal-art, wideo-art, performance, environment, multimedia, net-art i wybrane przez uczniów współczesne zdarzenia artystyczne.

Edukacja wizualna a kultura medialna

1. Kształcenie percepcji wzrokowej w zakresie jakości wizualnych.
2. Świadoma percepcja i refleksja nad treścią przekazów wizualnych i audiowizualnych oraz ukonstytuowaniem elementów formalnych.
3. Wyróżnianie jakości wizualnych w zróżnicowanych warunkach sytuacyjnych, ilościowych, czasowych i ruchowych.
4. Zależność między formą, funkcją a tematem w dziele sztuki.
5. Lokalny i globalny wymiar dziedzictwa kulturowego.
6. Rozwój samodzielności myślenia i postawy twórczej wobec całokształtu zjawisk wizualnych i audiowizualnych.

7. Postawa samodzielności, odwagi i tolerancji w dokonywaniu oceny estetycznej zjawisk wizualnych i audiowizualnych.
8. Umiejętność dostrzegania różnic w sztuce na przestrzeni rozwoju kultury człowieka, świadczących o nowym sposobie percepcji świata.
9. Architektura a inne dziedziny nauki i kultury – związki i różnice.
10. Świadomość manipulacji przekazami wizualnymi i audiowizualnymi (reklama, mass media).
11. Dekodowanie komunikatów wizualnych.
12. Multimedia jako język globalnej komunikacji międzyludzkiej.
13. Znajomość zagrożeń dotyczących sfery osobowościowej (emocje, zachowania) płynących szczególnie z niewłaściwego używania interaktywnych mediów cyfrowych.
14. Postawa pełnej świadomości i niezależności od mediów.
15. Umiejętność posługiwania się mediami masowymi (prasa, radio, telewizja, Internet) jako narzędziami gromadzenia, przetwarzania i generowania informacji.
16. Wykorzystywanie możliwości edukacji multimedialnej i e-learningu w poznawaniu sztuk wizualnych i audiowizualnych.
17. Kształtowanie umiejętności odczytywania i wartościowania komunikatów w zakresie potrzeb kulturowych obecnych w przemyśle kulturalnym.

Czynne uczestnictwo w kulturze wizualnej

1. Aktywny udział uczniów we wszelkich formach aktywności twórczej propagowanej w ramach olimpiady o sztuce.
2. Uczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych.
3. Kształcenie zainteresowań sztuką i życiem kulturalnym poprzez udział w wystawach stałych i okolicznościowych w muzeach, skansenach, galeriach i centrach sztuki, w koncertach, spektaklach teatralnych, w projekcjach filmów; oglądanie i czytanie książek, oglądanie stron internetowych.
4. Kształcenie umiejętności świadomego korzystania z urządzeń i środków medialnych.
5. Eksperymentowanie w zakresie materiałów, środków i metod wyrazu wizualnego i audiowizualnego.

6. Tworzenie własnych, twórczych realizacji plastycznych i audiowizualnych w oparciu o tradycyjne środki plastyczne i nowoczesne, multimedialne.
7. Estetyka otoczenia, jej ochrona, naprawa, wprowadzanie pozytywnych zmian.
8. Odczytywanie konwencji artystycznych.
9. Określanie efektów wizualnych i audiowizualnych specyficznych dla danej techniki.
10. Wartościowanie faktów artystycznych, analiza dzieła sztuki. Tworzenie analogii i skojarzeń.
11. Kształtowanie odpowiedzialnego, aktywnego, twórczego, krytycznego odbiorcy oraz twórcy dzieł kultury.

Pakiet zajęć plastycznych

1. Regularne zajęcia plastyczne w każdym tygodniu zajęć szkolnych.
2. Szkolna galeria jako miejsce ekspozycji plastycznych działań twórczych uczniów.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych z zakresu problemów wizualnych i historii sztuki (pakiety edukacyjne, filmy DVD, multimedialne programy edukacyjne) z możliwościami samodzielnego wyboru przez ucznia.
4. Urządzenia i materiały do tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych w nowych technologiach cyfrowych (komputer z programami graficznymi i animacyjnymi, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka).
5. Miejsce spotkań (szkolna galeria) z osobami interesującymi i twórczymi (artyści, mogą to być również uczniowie).
6. Zestaw pomocy do wiedzy o architekturze i zajęć z zakresu integracji sztuk wizualnych i audiowizualnych.
7. Oferta zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w ośrodkach kultury, centrach sztuki współczesnej i uczelniach artystycznych.
8. Szkolne i lokalne media jako środki upowszechniania twórczości uczniów.

Warunki realizacji programów edukacji wizualnej opartych na standardach

1. Kompetentny nauczyciel, absolwent studiów edukacyjno-artystycznych w zakresie sztuk plastycznych. Nauczyciel innowator posiadający wiedzę z zakresu psychologii twórczości, wiedzy i warsztatu plastycznego oraz technologii tworzenia przekazów wizualnych i audiowizualnych, otwarty na nowe propozycje w sztuce współczesnej i multimedia.
2. Opracowanie wymogów kwalifikacyjnych dla nauczyciela edukacji wizualnej w edukacji na poziomie gimnazjum.
3. Zestaw pomocy dydaktycznych w zakresie elementów formy plastycznej oraz reprodukcji ze świata sztuki.
4. Sprzęt audiowizualny do prezentacji przykładów ze świata sztuki, odtwarzania i dokumentacji działań twórczych oraz wytworów uczniów.
5. Sala do realizacji zajęć warsztatowych z uczniami, wyposażona w materiały, narzędzia i sprzęt niezbędny do pracy z dziećmi w różnych technikach plastycznych.
6. Stały cykl audycji telewizyjnych i filmów o sztuce przystosowanych do odbioru przez młodzież.
7. Sale komputerowe do działań multimedialnych dla dzieci z zakresu fotografii, wideo i multimediiów z odpowiednim wyposażeniem (komputery ze specjalistycznym oprogramowaniem, aparat fotograficzny, kamera wideo, skaner, drukarka, projektor multimedialny, aparatura audio) w szkole oraz placówkach pozaszkolnych.
8. Poszerzenie limitu godzin przeznaczonych na realizację przedmiotu: wiedza o kulturze na IV etapie kształcenia do wymiaru minimum 2 godz. tygodniowo dla zajęć plastycznych.
9. Przestrzeganie wymogów kwalifikacyjnych w zakresie sztuk wizualnych dla nauczycieli przedmiotu: wiedza o kulturze – plastyków-edukatorów na IV etapie kształcenia szkolnego.
10. Zapewnienie obecności wykwalifikowanej kadry pedagogicznej – plastyków-edukatorów w zakresie sztuk wizualnych w placówkach animacji i upowszechniania kultury.
11. Powszechnie dostępne zajęcia z plastykami-edukatorami w cyklu tygodniowym na terenie domów kultury i centrów sztuki.
12. Projekty inicjowane przez szkołę wspierające aktywność twórczą, realizowane wspólnie przez instytucje lokalne.

13. Współpraca szkoły z muzeami, galeriami, centrami sztuki, domami kultury i innymi instytucjami kultury.
14. Zapewnienie możliwości dostępu do edukacji multimedialnej w zakresie poznawania sztuk wizualnych i audiowizualnych na terenie szkoły.

Postulaty

1. Powołanie kolegium odpowiedzialnego za upowszechnianie wiedzy o kulturze i plastyki dostosowanej do możliwości młodzieży licealnej, z oddziałami lokalnymi w ramach kolegijskiego ciała kierującego upowszechnianiem kultury wizualnej młodzieży, współpracującego z MEN, uczelniami kształcącymi artystów plastyków-pedagogów (OMREA) oraz muzeami, galeriami i centrami sztuki współczesnej.
2. Zaktywizowanie stowarzyszeń artystów plastyków i fundacji działających na rzecz dziecka do współpracy w obrębie animacji kultury wizualnej.
3. Opracowanie, zasadnych do współczesnych i przyszłych potrzeb, podstaw programowych, programów i pakietów dydaktycznych edukacji szkolnej w obrębie edukacji wizualnej i audiowizualnej.
4. Mecenat państwa w obrębie programów edukacyjnych TV upowszechniających kulturę wizualną.

Uwagi końcowe

Celem programu nie jest, aby wszyscy uczniowie w przyszłości zostali artystami plastykami. To oczywiste, że zawodowo plastyką będzie się zajmować tylko część z nich. Podobnie, jak nie wszyscy zostaną matematykami, muzykami, chemikami, polonistami, fizykami, sportowcami, historykami czy informatykami. Ale na pewno będą oni w jakiś sposób decydować o kształcie plastycznym swojego otoczenia: własnego mieszkania, domu i ogrodu, wsi i miasta – jako przyszli właściciele mieszkań i domów, szefowie i pracownicy biur, sklepów, gospodarstw rolnych, warsztatów i firm, jako rzemieślnicy, rolnicy, prezesi banków, członkowie spółek, radni i posłowie, politycy, nauczyciele czy urzędnicy. To nie tylko plastycy i architekci decydują ostatecznie o kształcie, pięknie lub brzydocie naszej okolicy, regionu i całego kraju, lecz przede wszystkim ci, którzy projekty architektów i plastyków wybierają, a potem realizują.

Może warto poznać i nauczyć się wyobrażać sobie przestrzeń, by łatwiej przyswajać matematykę (a zwłaszcza stereometrię) i modele przestrzenne różnych struktur występujące w chemii, biologii czy fizyce? Może, jeśli się je pozna, łatwiej będzie można rozumieć litery, znaki i symbole, którymi wypełnione są wszystkie podręczniki? Każdemu przyda się też wiedza o kształtach i kolorach, o fizjologii i psychologii widzenia oraz o złudzeniach optycznych. Bardzo ważne jest też doskonalenie umiejętności manualnych, łączenie precyzji i odwagi myśli z precyzją i odwagą ręki. To są umiejętności potrzebne już nie tylko architektom i plastykom. Nie ma chyba obecnie zawodu, w którym nie byłyby wykorzystywane umiejętności i wiedza z zakresu plastyki. Czy można wyobrazić sobie pilota, który nie potrafi rozróżniać kształtów i kolorów, który nie umie ocenić odległości, który nie ma wykształconej wyobraźni przestrzennej, który nie wie, co to są złudzenia wzrokowe? Albo lekarza chirurga (zwłaszcza specjalistę od chirurgii plastycznej), który nie posiada wyobraźni przestrzennej, wycucia piękna, kształtu, koloru i precyzyjnie wykształconych zdolności rąk? Albo stomatologa, nieposiadającego umiejętności perfekcyjnych, delikatnych ruchów dłoni, który nie potrafi dobrać koloru

plomby i ukształtować jej? Albo blacharza i lakiernika samochodowego, cieślę, murarza i kafelkarza bez takich umiejętności? Czy można być dobrym konstruktorem samolotów, samochodów lub mostów, nie posiadając wyobraźni przestrzennej i umiejętności rysowania swoich pomysłów i konstrukcji? Czy można wyobrazić sobie naukowca, nauczyciela, polityka, radnego, dowódcę wojskowego lub biznesmena pozbawionych umiejętności działania twórczego? Trudno wyobrazić sobie księdza, remontującego i konserwującego zabytkowy lub wznoszącego nowy kościół, nieposiadającego wiedzy z historii sztuki, pozbawionego sympatii do sztuki i poczucia piękna.

Trudno też uzmysłwić sobie funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa bez plastyki tworzonej przez artystów i projektantów, wszędzie obecnej: w łyżeczce do herbaty, w meblach i lodówkach, naszych ubraniach, w samochodach i znakach drogowych, na piktogramach oznaczeń dworca, w logo najbardziej znanych firm i organizacji. Plastyka króluje wśród programów i gier komputerowych. Odgrywa też wielką rolę w programach symulatorów, za pomocą których kształci się pilotów samolotów wojskowych. Plastyka jest w każdej książce i gazecie, we wszystkich podręcznikach szkolnych, w reklamach na ulicy, w kinie i telewizji. Nie przypadkiem obecny etap rozwoju społeczeństwa informatycznego określany jest mianem „obrazkowego”. To przede wszystkim skutek ogromnego rozwoju mediów masowej komunikacji: czasopism i gazet, telewizji, multimedii i Internetu. Nawet zbiory arcydzieł Watykanu możemy obejrzeć w wirtualnej, internetowej galerii!

Zależy nam na rozwinięciu w uczniach myślenia i działania twórczego, nieskrępowanego, indywidualnego, odważnego, przekraczającego schematy. Są to obecnie umiejętności i metody działania niezbędne w każdym zawodzie! Coraz większy nacisk kładzie się w szkołach marketingu i biznesu na wykształcenie wśród słuchaczy umiejętności działań twórczych, bez których nie może obecnie funkcjonować żadna dziedzina produkcji, handlu, bankowości, marketingu i reklamy. Bez tych umiejętności nie jest także możliwy postęp ani w nauce, ani w szkolnictwie, ani w medycynie, wojskowości czy w astronautyce! Poznając wspaniałe dzieła wielkich artystów oraz pełną eksperymentów sztukę współczesną, spotkacie się z niezwykle odważnymi twórcami nowych wartości. Trzeba czasem wielkiej odwagi, aby dawne, wygodne i sprawdzone wartości odrzucić, a w ich miejsce stworzyć nowe i jeszcze lepsze.

Warto i trzeba poznawać świat we wszystkich jego wymiarach, nie tylko zawężonych do nauk ścisłych – matematycznych, fizycznych czy ekonomicznych. Takimi samymi, równoprawnymi sposobami poznania i rozumienia świata, obok historii, psychologii, socjologii, są także filozofia, teologia, literatura, muzyka i plastyka. Obok obecnie dominującej cywilizacji instant, pośpiechu i sukcesu istnieje także cywilizacja dziedzictwa przeszłości i stale są aktualne pytania, będące zarazem tytułem bardzo sławnego obrazu Paula Gauguina *Skąd przybywamy? Kim jesteśmy? Dokąd zmierzamy?*

Równoległe z redukcją plastyki w szkole po 1999 roku pojawiły się nowe przedmioty, niosące ze sobą bardzo duży potencjalny ładunek spotkania z plastyką: religia i informatyka. Podręczniki do nauki religii i same lekcje mogły być znakomitą okazją do poznania sztuki sakralnej (architektury, rzeźby, malarstwa) najwyższych lotów. Niestety podręczniki te, nieopiniowane przez ekspertów oświatowych, w ogromnej większości reprezentują bardzo niski poziom plastyczny, dominują w nich ilustracje amatorskie i naiwne, przynoszące wiele zła w odpowiedniej edukacji plastycznej. Z kolei nauka informatyki w ogromnej większości oparta jest przecież na przekazie wizualnym generowanym na monitorze komputerowym. Niestety informatycy, nie posiadając żadnego przygotowania plastycznego, a umiając za to sprawnie korzystać z coraz bardziej przyjaznych programów do edycji grafiki, animacji czy tworzenia stron internetowych, nagminnie upowszechniają i powielają najgorsze, amatorskie i kiczowate wzorce plastyczne. Czynią to oczywiście nie w złej wierze, jednak skutki edukacyjne w interesującym nas obszarze są opłakane.